

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ
ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

**Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
(Қазақстан)**

**«AMANAT» партиясының әйелдер қанаты
(Қазақстан)**

**Низами атындағы Өзбекстан ұлттық
педагогикалық университеті (Өзбекстан)**

Ош мемлекеттік университеті (Қырғызстан)

Данғара мемлекеттік университеті (Тәжікстан)

**Сейтназар Сейди атындағы Түрікмен мемлекеттік
педагогикалық институты (Түрікменстан)**

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ- ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫ:
«ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯ:
ДАМУ ЖОЛДАРЫ МЕН БОЛАШАҒЫ»**

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
«PSYCHOLOGY IN CENTRAL ASIA:
DEVELOPMENT PATHS AND PROSPECTS»**

**МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ:
«ПСИХОЛОГИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ:
ПУТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**

Астана қаласы
28 мамыр 2025 ж.

УДК 159.9
ББК 88.3
О-72
ISBN 978-601-08-5194-8

Рецензенты:

Перленбетов Мухан Атенович - доктор психологических наук, профессор. Президент "Казахского психологического общества", Академик Казахской национальной академии естественных наук
Менлибекова Гульбахыт Жолдасбековна - доктор педагогических наук, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева

Организационный комитет

Председатель: Сыдыков Ерлан Батташевич - Председатель Правления – ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева, доктор исторических наук, академик НАН РК, профессор

Сопредседатель: Каримова Шолпан Танатовна - Секретарь партии «AMANAT»

Заместители председателя, Сопредседатели Женского крыла партии «AMANAT»:

Мусралимова Айна Ермаковна - Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан

Шаукенова Зарема Каукеновна - Академик НАН РК, доктор социологических наук, профессор

Куантаев Нуржан Куантайұлы - Декан факультета журналистики и социальных наук ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, кандидат филологических наук, доцент

Оргкомитет:

Мамбеталина Алия Сактагановна - Заведующая кафедрой психологии Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева, кандидат психологических наук, ассоциированный профессор

Умарова Навбахор Шокировна - Заведующая кафедрой практической психологии Национального педагогического университета Узбекистана имени Низами, доктор психологических наук, доцент (г. Ташкент, Узбекистан)

Гафурова Дилором Джаборовна - Заведующая кафедрой педагогики и психологии Дангаринского государственного университета, доцент, кандидат педагогических наук (г. Дангара Таджикистан)

Жолдошева Акчач Олмасовна - Профессор кафедры психологии Ошского государственного университета, доктор психологических наук (г. Ош, Кыргызстан)

Мурадова Сахрагуль Бабаниязовна - Заведующая кафедрой психологии Туркменского государственного педагогического института имени Сейитназара Сейди, Туркменабат Туркменистан

Члены оргкомитета, редакционная коллегия: Рыскулова М.М., Абенова С.У., Менлибекова Г.Ж., Джексембаева Г.С., Тусупбекова Б.С., Гитихмаева Л.М., Токатлыгыль Ю.С., Айтышева А.М., Ганиева Г.Х., Нагымжанова К.М., Уталиева Ж.Т., Абдыкаликова М.Н., Мандыкаева А.Р., Шнайдер Д.Ж., Умирзакова А.М., Айкинбаева Г.К., Байжуманова Б.Ш., Бекеева Г.С., Карибаева Г.М., Аубакирова Ж.К., Нурадинов А.С., Құнанбаева М.Н.

ISBN 978-601-08-5194-8

Все статьи публикуются в авторской редакции
Барлық мақалалар авторлық нұсқада жарияланған
All articles are published in the author's version

Жинаққа «ОРТА АЗИЯДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯ: ДАМУ ЖОЛДАРЫ МЕН БОЛАШАҒЫ» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары енгізілген. 28.05.2025 ж., «KazServicePrintLTD» ЖШС Астана қ. - 780 бет

The collection includes materials from the International Scientific and Practical Conference: "PSYCHOLOGY IN CENTRAL ASIA: PATHS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT." May 28, 2025, «KazServicePrintLTD» LLP, Astana - 780 pages.

В сборник включены материалы Международной научно-практической конференции: «ПСИХОЛОГИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: ПУТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ». 28.05.2025, ТОО «KazServicePrintLTD» г. Астана - 780 стр.

Настоящий сборник составлен по материалам международной научно-практической конференции «Психология в Центральной Азии: пути и перспективы развития», состоявшейся 28 мая 2025 года в ЕНУ имени Л.Н. Гумилева (г. Астана).

Цель конференции - обмен научными знаниями и практическим опытом в области психологии, обсуждение актуальных вопросов психологической науки и образования в странах Центральной Азии, а также развитие академических и профессиональных связей между специалистами.

Сборник адресован научным и педагогическим работникам, ведущим теоретические и прикладные исследования в области психологии, практикующим специалистам, работающим с различными категориями населения, а также представителям смежных сфер. Особое место в целевой аудитории сборника занимают молодые учёные, студенты, магистранты и докторанты, для которых представленные материалы могут служить ценным ресурсом в научной, учебной и практической деятельности.

Материалы публикуются в авторской редакции, редколлегия не несёт ответственность за содержание авторских материалов.

V

**ПСИХОЛОГТИҢ ІС-ӘРЕКЕТІН РЕТТЕУШІ
НОРМАТИВТІ-ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕР
(ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ЕЛДЕРІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІ)**

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ БАЗА,
РЕГУЛИРУЮЩАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
ПСИХОЛОГА
(ОПЫТ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ)**

**LEGAL AND REGULATORY FRAMEWORK,
REGULATING THE ACTIVITIES OF A
PSYCHOLOGIST (EXPERIENCE OF CENTRAL
ASIA)**

14. Закон Республики Узбекистан от 05.11.2024 г. № ZRU-989 «Об оказании психологической помощи населению». – Народное слово, 2024.
15. Кунапия Г. В Казахстане хотят лицензировать психологов // Казахстанская правда. – 20.02.2025. – Источник: <https://kazpravda.kz/n/v-kazahstane-hotyat-litsenzirovat-psihologov/>
16. Kun.uz. В Узбекистане планируют урегулировать оказание психологической помощи населению. – 26.06.2024. – Источник: <https://kun.uz/ru/news/2024/06/26/uzbekistan-plans-to-regulate-psychological-assistance>
17. EconomistKG. В Кыргызстане предлагают запретить рекламу услуг неквалифицированных психологов. – 19.02.2025. – Источник: <https://economist.kg/all/2025/02/19/v-kyrgyzstanie-priedlaghaiut-zaprietit-rieklamu-uslugh-niekvalifitsirovannykh-psikhologhov/>
18. Numminen S.-T., Osipov K. Strengthening Child and Adolescent Mental Health and Well-being in Eastern Europe and Central Asia: Practitioners' Report. – UNICEF, Алматы, 2018. – 50 p. unicef.org
19. Личко А. Е., Битенский В. С. Подростковая наркология: Руководство. – Л.: Медицина, 1991. – 304 с.
20. World Health Organization, United Nations Office on Drugs and Crime. International Standards for the Treatment of Drug Use Disorders (revised edition). – Geneva: WHO/UNODC, 2020.

УДК 159.97

ОТБАСЫЛЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА ЗАРДАП ШЕККЕН ӘЙЕЛДЕРДІҢ ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІ

АҚЫМБЕК ГҮЛАЗИРА ШАРДАРБЕКҚЫЗЫ
«8D03103 – Психология» мамандығының III курс докторанты
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ
agsh999@mail.ru

Аннотация. Бұл ғылыми жұмыста отбасылық зорлық-зомбылық құрбаны болған әйелдердің құқықтарын қорғауға бағытталған халықаралық тәжірибелер қарастырылады. Зерттеу барысында БҰҰ, Туркия, Греция, Польша және басқа да мемлекеттердің құқықтық тетіктері мен әлеуметтік қолдау бағдарламаларына шолу жасалды. Отбасылық зорлық-зомбылықпен күресудегі негізгі құралдар ретінде құқықтық реформалар, қауіпсіз баспаналар, психологиялық және әлеуметтік қолдау, сондай-ақ қорғау ордерлерінің тиімділігі талданды. Сонымен қатар, гендерлік теңдікке қол жеткізу және әйелдердің құқықтарын ілгерілету мақсатында жүзеге асырылып жатқан халықаралық келісімдер мен конвенциялардың рөлі айқындалды.

Түйін сөздер: тұрмыстық зорлық-зомбылық, отбасы, құрбан әйел, заң, құқық.

БҰҰ-ның бағалауы бойынша 736 миллион әйел, яғни әлемдегі әрбір үшінші әйел, өмірінде кем дегенде бір рет (15 жастан асқан әйелдердің 30 пайызы) жақын серіктес тарапынан физикалық немесе жыныстық зорлық-зомбылыққа, сондай ақ бөгде адамдар тарапынан жыныстық зорлық-зомбылыққа ұшырайды [1].

Адамның өмірі мен денсаулығына зорлық-зомбылық жасау ең үлкен қоғамдық қауіп болып табылады. Сонымен қатар, барлық ауыр зорлық-зомбылық қылмыстарының 30-40% - ы отбасында жасалады, бұл ерекше алаңдаушылық туғызады, өйткені отбасылық қатынастар саласындағы қылмыстық зорлық-зомбылық өмірлік және кішігірім мәселелерді шешу әдісі ретінде қолданылады [2].

Мықты, дені сау отбасы әрқашан ұлттың бесігі болған және мемлекеттің болашағының да кепілі болып табылады. Сондықтан отбасындағы зорлық-зомбылық сияқты мәселені шешу отбасылық саясаттың негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Зорлық-зомбылық мәселесі-көп қырлы әлеуметтік құбылыс. Бұл жеке тұлға мен отбасын кемсітуді, олардың құқықтары мен бостандықтарын бұзуды немесе шектеуді білдіреді. Отбасылық (тұрмыстық) зорлық – зомбылық-бұл басқа адамға билік пен бақылауды орнату және сақтауда көрінетін бір адамның мінез-құлық жүйесі, бұл басқа адамға қасақана зиян келтіру әрекеті. Отбасындағы зорлық-зомбылыққа көпшілігінде әйелдер, қарттар, балалар ұшырайды. Ресми статистикаға сәйкес, жыл сайын шамамен 2 миллион бала қатыгездікке ұшырайды. Әрбір оныншы бала зорлық-зомбылықтан қайтыс болады, 2 мың адам өз-өзіне қол жұмсайды, 50 мыңнан астамы үйден қашады. ҚР ІІМ мәліметтері бойынша, 2022 жылы отбасындағы зорлық-зомбылықтың 115 мыңнан астам жағдайы тіркелсе, ал 2023 жылы 99 мыңға жуық тіркелген. Сондай ақ 2024 жылы балаларға қарсы 2452 қылмыс тіркеліп, оның ішінде 69 әйел мен жеті бала тұрмыстық зорлық-зомбылықтан қайтыс болды [3].

Сондықтан отбасындағы зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл, сондай-ақ Отбасылық қатынастардағы зорлық-зомбылықтан зардап шеккендердің құқықтарын қорғау мәселелері бүкіл әлем елдері үшін өте өзекті болып табылады. Барлық елдер отбасындағы зорлық-зомбылыққа байланысты мәселелерді шешуге тырысады, алайда мемлекеттің отбасылық істерге араласуының шекараларының болуына байланысты олардың әрекеттерін тежейтін факторлар да бар. Сондықтан отбасылық зорлық-зомбылықты алдын алу, сондай-ақ зорлық-зомбылық құрбандарының құқықтарын қорғау саласындағы нақты іс-шаралар пікірталасты тудырады және мемлекеттердің әлемдік және ұлттық құқықтық жүйелері деңгейінде белсенді талқылануда. Отбасылық зорлық-зомбылық жағдайында жәбірленушілердің құқықтарын қорғау саласындағы шет елдердің тәжірибесін қарастыратын болсақ.

Отбасылық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл саласындағы ұлттық заңнаманың әртүрлі елдерге қатысты өзіндік ерекшеліктері бар. Мысалы, заңдардың «әр түрлі атаулары бар: «Отбасылық және тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заң» (Боливия), «Отбасын қорғау туралы Заң» (Түркия), «Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күрес туралы» (Греция), «Отбасындағы зорлық-зомбылыққа қарсы күрес туралы» (Польша), «Отбасылық зорлық-зомбылыққа қарсы және зорлық-зомбылық құрбандарына көмек заңы (Грузия), «Тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы» (Тринидад және Тобаго), «Тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы акт» (Оңтүстік Африка)» [4]. Сондай-ақ, әртүрлі ұлттық заңдарда қорғалатын

адамдардың әртүрлі шеңбері бойынша да ерекшеленеді. Барлық талданған заңдарға ортақ нәрсе-некеде тұрған гетеросексуалды серіктестерді, сондай-ақ олардың балаларын қорғау. Алайда, кейбір елдер қорғаныс объектілері ретінде бұрынғы серіктестерді, бірге тұратындарды да көрсетеді (яғни, тіркелмеген некелерді де қорғауға алады). Мұндай заң Әзірбайжан мен Болгарияда қабылданған; бірге тұратын туыстарының бәрін қорғауға алу (Қазақстан), Неке және отбасы қатынастарында тұрмайтын, бірақ олардың өзара қарым-қатынасы жеке болып табылатын және интимдік сипатта болатын (Бельгия) жақын серіктестерді де қорғауға алады.

Қорғаныс объектілері мүмкіндігінше кең болатын бірқатар елдерді де көрсетуге болады, мысалы, Испанияда романтикалық немесе сексуалдық сипаттағы кез-келген қарым-қатынас қорғалады, адамдар ерлі-зайыптылар ма, бірге тұрады ма, жоқ па ол маңызды емес. Заң сонымен қатар бір аумақта тұратын адамдарды қамтиды, бұл тіпті пәтер иелері де болуы мүмкін. Испания заңнамасында әйелдерді, сондай-ақ кәмелетке толмаған адамдарды, неғұрлым әлсіз және қорғалмаған жағдайдағы адамдарды (егде жастағы адамдар, мүгедектер және т.б.) қорғауға көп көңіл бөлінеді. Отбасы мүшелері ғана емес, сонымен қатар үй қызметкерлері де (Индонезия) қорғалған бірқатар елдер бар. Бразилияда отбасылық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы заң «үй ұяшығындағы» отбасылық байланысқа қатысы бар немесе жоқ адамдардың олардың тұрақты тұратын жерінде қолданылады [5].

Отбасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы заңнаманың тағы бір ерекшелігін атап өтуге болады, ол елдерге байланысты ерекшеленеді: отбасылық зорлық-зомбылықтан зардап шеккендердің құқықтарын қорғау құралдарының қолданылу мерзімі, осы саладағы полицияның құзыреті мен өкілеттігі. Сонымен, кейбір елдерде тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарының құқықтары үй агрессорларына тағайындалған уақытша шектеулер арқылы қорғалады, бұл шектеулер азаматтық-құқықтық сипатта болады және зардап шеккен тарапты біраз уақытқа ғана қорғауды қамтамасыз етеді (Финляндия, Ұлыбритания). Басқа елдерде азаматтық іс жүргізу шаралары қылмыстық іс жүргізу шараларымен біріктірілген (Кипр, Никарагуа, Мексика). Тағы бір елдерде-ішкі істер органдарының (Австрия, Жаңа Зеландия, Швеция) жәбірленушілерді қорғау ордерлері мен өкілеттіктерін қолдану мүмкіндіктерін кеңейтті. Жаңа Зеландияның отбасылық зорлық-зомбылықтан зардап шеккендердің құқықтарын қорғауға қатысты заңнамасында сот мұндай қарым-қатынасты жәбірленуші үшін қауіпсіз деп тапқанға дейін агрессор мен жәбірленуші арасындағы өзара әрекеттесуді тоқтату қажеттілігі көрсетілген.

Швецияда билік одан да күшті және зорлық-зомбылық жасаушы мен зардап шеккен тараптың өзара әрекеттесуін шектеп қана қоймайды, сонымен қатар қажет болған жағдайда зардап шеккен тарапқа жаңа құжаттар алуға, тұрғын үйге көмек көрсетуге, электронды қорғаныс құралдарын пайдалануға жәрдемдеседі, ең қиын жағдайларда зардап шеккен тарапты оққағарлармен де қамтамасыз етеді. Нидерланды мен Австралия зардап

шеккен тараптың құқықтарын қорғаудың осындай шарасын отбасы мүшелеріне қарсы зорлық-зомбылық әрекеттеріне жол берген адамды жалпы тұрғылықты жерінен шығару ретінде пайдаланады, сонымен қатар бұл елдерде сот зорлық-зомбылық құрбандары орналасқан зорлық-зомбылық жасаушының тұрғын үйге кіруіне уақытша тыйым салуы мүмкін, бұл «көшелік тыйым салу» деп аталады [6]. Австриялық тәжірибе де қызықты, егер полиция қылмыс (отбасылық зорлық-зомбылық) жасалған деп таныса және полицейлер отбасында агрессор болған кезде жағдай қайтадан қайталанады деп болжауға негіз болса, 10 күнге дейін зорлық-зомбылықпен байланысты жағдайдан кінәлілерді шеттетуге құқылы [7]. Австрияда отбасылық зорлық-зомбылыққа қарсы тұрудың кең және әр түрлі жүйесі құрылған. Бұл жүйенің жұмысын реттейтін құқықтық құжат Австрияның тұрмыстық зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі Федералды актісі болып табылады. Бүгінгі таңда бұл акт тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл саласындағы халықаралық заңнаманың барлық ұсынымдарын ескереді. Бұл нормативтік құжат келесі элементтерді қамтиды: полицияға агрессивті адамды үйден 10-нан 20 күнге дейін шеттетуге рұқсат беру; жәбірленушінің азаматтық Әділет жүйесі арқылы ұзақ мерзімді «қорғау ордеріне» жүгіну құқығын бекіту; полицияның араласуынан кейін жәбірленушілерге жедел және тиімді көмек көрсету тетігі (психологиялық және әлеуметтік оңалту қызметтерінің жұмысы) [8]. Айта кету керек, бірқатар елдерде, мысалы, Албанияда, мұндай қорғау орталығында зардап шеккен адам тек қорғаныс ордері болған жағдайда ғана бола алады, бұл зардап шеккендердің құқықтарын қорғауға ықпал етпейді және оларды қолдау мүмкіндіктерін шектейді. Сонымен бірге, сарапшылар қауымдастығы отбасындағы зорлық-зомбылыққа тап болған әйелдерге баспана беретін орталықтардың жұмыс істеуі мен қол жетімділігі отбасылық зорлық-зомбылықтан зардап шеккендердің құқықтарын қорғаудың өте тиімді шарасы екендігін көрсетеді [9].

Қазақстанда 2024 жылғы 16 маусымнан бастап Мемлекет басшысы 2024 жылғы 15 сәуірде қол қойған «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне әйелдер құқықтары мен балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң күшіне енді. Заңда әйелдер мен балаларға қатысты зорлық-зомбылықтың кез келген көрінісі үшін жауапкершілігі күшейтілді, сондай-ақ отбасы институтын, кәмелетке толмағандардың қауіпсіздігін нығайтуға арналған нормалар енгізілді. Бұдан басқа, неке-отбасы заңнамасының негіздерін дәстүрлі отбасылық құндылықтарды нығайту және ілгерілету сияқты жаңа қағидаттармен кеңейту, сондай-ақ жергілікті өкілді және атқарушы органдардың неке және отбасы институтын нығайту, әлеуметтік-экономикалық қолдау, қиын өмірдегі адамдарға (отбасыларға) жан-жақты қолдау көрсетуді анықтау және ұйымдастыру жөніндегі құзыреттіліктерді кеңейту көзделген [10].

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. *UN Women Europe and Central Asia*, 2024 <https://eca.unwomen.org/en>
2. Шмарион П. В. Криминологическая характеристика и предупреждение насильственных преступлений, совершаемых в семье в отношении несовершеннолетних : дис. – Тамбов, 2010, 2010.
3. <https://kz.kursiv.media/2024-12-20/dlzh-kabmindomnas/>.
4. Антонова К.С. Институт охранного ордера как инструмент защиты личности от семейно-бытового насилия // Современная юриспруденция: Актуальные вопросы, достижения и инновации. Сборник статей XXVIII Международной научно-практической конференции. - 2020. – С.56-59.
5. Архипова А.С. Международный опыт противодействия семейному насилию // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2018. – № 4. – С.234-237.
6. Голованова Н.А. Противодействие домашнему насилию: новый опыт Великобритании // Всероссийский криминологический журнал. – 2020. - Т.14. - № 2. - С. 338–350.
7. Григорьева А.А. Семья как правовой институт: от истории к современности // Молодой ученый. — 2018. — № 33 (219). — С. 95-98.
8. Егоров Н.Ю., Тарасов И.Т. О пределах государственного вмешательства в общественную жизнь при реализации социальной функции государством // Genesis: исторические исследования. – 2018. – № 6. – С. 57 - 65.
9. Заброда Д.Г. Документирование полицией фактов насилия в семье: характеристика зарубежного опыта и вопросы его внедрения в России // Вестник тюменского института повышения квалификации сотрудников МВД России. – 2017. - № 1(8). – С. 190-196.
10. <https://www.zakon.kz/pravo/6438213-v-kazakhstane-nachinaet-deystvovat-zakon-o-semeynobytovom-nasilii-cto-nuzhno-znat.html>

УДК 159.922.7

ЖАҢАДАҢА ЖАҒДАЙЫНДА ЖАСӨСПІМДЕРДІ МАНИПУЛЯТИВТІК ӘСЕРЛЕРДЕН ҚОРҒАУДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

БЕГМАНОВА ГҮЛСАРА ШАНЖАРҚЫЗЫ

Науаи мемлекеттік университеті

g89542923@gmail.com

Annotation. In this article, a theoretical analysis of the problems of manipulation and psychological protection against it in the context of the communication system of adolescents is carried out, the diagnostic work of the level of resistance of schoolchildren to manipulative influence is carried out, the levels of resistance of schoolchildren of different ages to manipulative influence are determined. We are also talking about the socio-psychological features of protecting adolescents from manipulative influences in the context of globalization. Key words: manipulation, globalization, intellectual-emotional characters, civilization, linguistic, etymological feature, illusion, addressee.

Keywords: manipulation, adolescents, psychological protection, globalization, social psychology, informational influence.